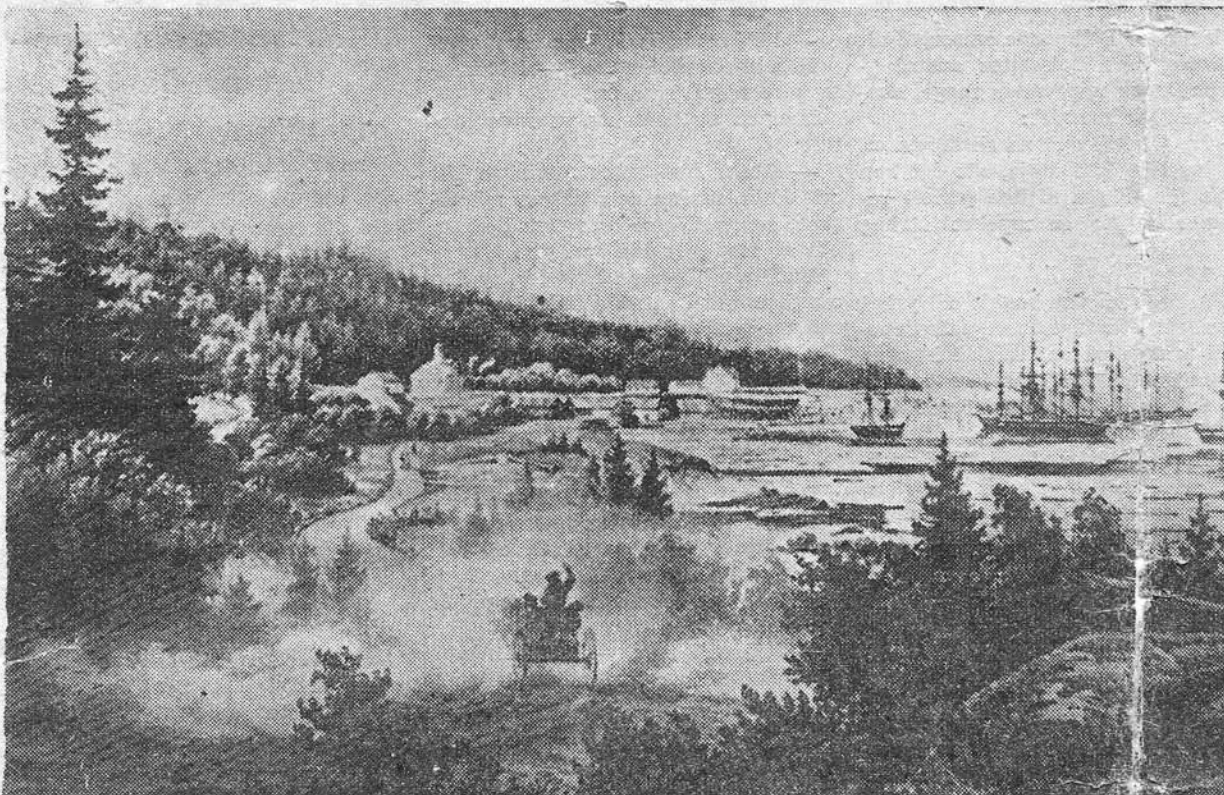

NÄR VIRKE FLOTTADES från MATFORS.

Svartvik från den tid skildringen handlar om.

P. J. Lindblom.

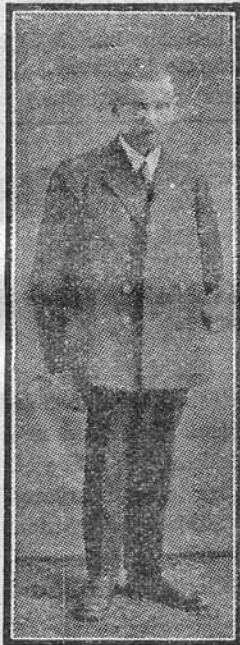
Brädddragarna hade ett hårt men fritt arbete.

Småpojkar och kvinnor användes i hårt arbete före svartvikssågens tillkomst. Gammal arbetare berättar.

Brädddragarna

har P. J. Lindblom i Svartvik kallat denna artikel. som handlar om det hårda arbete denna arbetargrupp hade då virket flottades från Matfors till Svartvik. P. J. Lindblom är nu 78 år gammal. Han har varit på Svartvik sedan sin gröna ungdom och har varit en av stöttepelarna i såväl arbetarrörelsen som nykterhetsrörelsen. Han berättar om arbetet i brädgården före det moderna sågverkets tid, vilket bör vara av stort intresse nu när sågverken mer och mer försvinna.

ten lades åtta lag, när det blev lägre vatten sex lag och på eftersommaren fyra lag. På det översta laget borrades hål som i bottenplankorna varefter lägningskedjorna trädde genom hålen och fastsattes med järn stavar, så att flotten skulle hålla mop.

P. J. Lindblom.

Utför älven med manskap ombord. Det var många forsar och fall som flottarna skulle igenom på sin väg till Svartvik.

Detta virke flottades ned till kusten genom forsar och fall.

Dimensionerna som sågades den tiden voro 4x11, 4x9, 3x11 och 3x9 tum för det mesta; den minsta plank som sågades voro 3x7 och 2½x7 tum, som kallades battens. Dessa senare utgjorde 8 à 10 procent av det hela. Av bräder var det mest 1½x9, 1½x7 och 6, 1x9, 1x7 och 1x6 tum, som var den minsta dimensionen.

Brädddragarna var nu de många lag som behövdes för att taga emot det virke som flottades ned till kusten. Varje lag bestod av fyra kraftiga karlar, det dugde inte för några veklingar att ge sig med i ett sådant lag. Under högsommaren voro de klädda i skor av slitna storstövlar med avskurna skaft, s k. stö-

velskor med så många hål vid tårna och sidorna som behövdes för att vattnet skulle rinna ut lika fort som det rann in. Brädddragarna använde byxor av hemvävt blå- och vitrandigt tyg med i bakken hängande ned i knäveken, de hade dessutom ett stort förskinn av tjockt garvat läder och armmuddlar som räckte över armbågen, även dessa av läder.

Bräderna fingo dragas ur vattnet upp på stabbarna.

På morron när skotfororna hade kommit voro alla lagen tillsammans för att börja arbetet. Det dröjde dock alltid någon timme innan de kommo igång då de alltid skulle diskutera. När de småningom kommo igång togo de var sitt skot och fraktade det till var sin plats, på den tiden funnos inga bogserbåtar att anlita för transporter utan det var att dra för hand. När flotten låg efter kajen gjordes den ren från roddställning och allt och så kunde dragningen börja. Det var då två man på flotten, en på kajen och en på stabben innanför kajen, som inte var bredare än sex à sju fot. På stabben lades plankorna för sig och bräderna för sig på ena sidan och battens för sig på andra sidan, så fortsattes till plankstaben var nära manshög. När flotten låg längs kajen var mannarna delade litet anorlunda, men eljest gick det likadant till. När så stabben var full flyttade laget till ett stabbrum bredvid och fortsatte på samma sätt.

Ja, så gick det till då brädddragarna arbetade. På den tiden var inställningen så hos arbetsledningen att arbetarna inte hade något värde utan ansågos som ett nödvändigt ont, som man helst borde befria sig från. Det var bara att förvaltaren och kontorsbesättningen att hålla skrällen i arbetarna, så var allt som det skulle.

Brädddragarna fingo brännvin i lön.

Okunnigheten hos arbetarna gjorde att de ansågo sig vara skapade att vara så nedtryckta och föraktade som de i verkligheten voro. Men med brädddragarna var det motsatsen. Inte för att de aktades mera under andra tiden på året, men under brädddragningstiden vågade varken bruksledningen eller förmän

säga något eller göra någon anmärkning; de gjorde aldeles som det föll dem in. Från första tiden berättades det att det ingick i lönen en jungfru brännvin per man för varje flotte de drogo upp, vilket medförde att de i många fall voro odugliga till arbete innan kvällen kom. Senare blev brännvinssystemet borttaget och de fingo pengar i stället, men dessa pengar fingo de inte ut förrän arbetet var slut på hösten och i många år kallades dessa pengar brännvinpengar.

Brännvinet kallades för hö och det måste hämtas från staden. Det var att passa någon bonde som skulle vägen fram eller att avdela någon man som fick gå landsvägen med en kagge på ryggen. Angbåts-turerna togo minst två timmar, det var en gammal hjulbåt av trä som förr varit skonare eller galeas som trafikerade linjen. Det var ingen brädskäpa då som nu, det kunde taga 15 à 20 minuter att lägga till vid en kaj.

När så brädddragarna fingo hem sitt brännvin så skulle det avsmakas, arbetet lades ned för en halvtimme eller så för att bättra upp ångan, lagen besökte varandra och så kom språklådan igång varför det kunde dra lång tid innan arbetet på nytt kunde börja.

Brädddragarna voro självständiga och gjorde som de själva ville.

Brädddragarna hade aldrig något obehag av inspektörer eller arbetsledare. De vågade aldrig säga något eller göra någon anmärkning, utan de hade en mycket stor respekt för brädddragarna. Men så var det också karlar som vågade säga vad de tänkte, för andra arbetare dugde det inte att uppträda på samma sätt. Dessa andra tilltalades alltid brutalt och elakt vad det än var, men för brädddragarna måste överheten krypa. Brädddragarna tilltalades aldrig varandra med annat än förnamn eller ett smeknamn. Vad de hade för efternamn var det inte många som visste. De hette alltid Gabriel, Mauritz, Finn Kalle, Erke o. s. v. eller Svartskägget, Kraken eller Burken. Brädddragarna voro således ett släkte för sig under alla förhållanden.

Friheten försvann med rationalisering. Hela kaserner flottades från Matfors.

Detta sätt att draga upp virke ur vattnet fortgick till 1875, då ett upp-

hållningsverk eller slip byggdes, så att hela flotten drogs upp på en gång. Ett högt torn med vattenbehållare i toppen byggdes så att trycket skulle bli tillräckligt starkt. Ett rör gick från tornet över hela plattformen med en slang till varje skot, för att kunna spola bort det slam som bildades under den tid virket legat i vattnet. Men detta sätt att få i land virket var inte lättare för brädddragarna, tvärtom. Och lika våta voro de dagen i ända som förut. Med denna nya ordning försvann också den frihet de förut hade, arbetet var mer mekaniserat och möjligheten att göra som var och en ville var förbi.

Detta uppföringssätt pågick till 1876—1877 då hela härligheten revs bort för att planera och bygga grund till sågverket, som då började anläggas. År 1878 flottades två hela kaserner från Matfors och sattes upp på Svartvik, kaserner som ännu i dag kallas för Matforsbyggnaderna. Med dessa kaserner kom också så gott som hela Matfors befolkning till Svartvik för att arbeta på sågen, då sågen i Matfors nedlades samtidigt. Svartvikssågen sattes i gång sedan strejken 1879 var slut.

Kvinnor och barn användes i detta hårda arbete.

Från början av brädddragartiden berättas att de som buro plank hade sina hustrur med i arbetet, de fingo då bära under ena ändan av plankorna. Senare när de blevo mera inkörda och tränade i arbetet gingo de ensamma under plankorna. För träbärningen användes småpojkar i 12—14 års åldern och gamla gubbar t. o. m. de som var halta eller vanföra. De ungdomar som buro bräder buro syn för sitt arbete när de blevo fullväxta. De voro sneda och krokiga och vinda på alla sätt, det gick inte att få kläder som passade på kroppen. Det finns åtskilliga kvar ännu på vilka man kan se vilket arbete de hade i ungdomen.

Den tiden var den gamla bruksordningen rådande. Jag kommer ihåg brandvakten på landsvägen. Kl. 22 stod han vid kyrkan ungefär mitt på platsen och ropade, så det hördes i båda ändarna av älven, hör väktarens rop, klockan är 10 slagen. Så ropade han varje timma hela natten, det var väl kontrollen över att han var vakent.

Skolan höll bruksägaren liksom en del material som griffeltaylor

VOLVO-HELSELMAN

-motorn för den som kör långa sträckor

När transportvägarna äro långa är Volvo-Hesselman den motor som Ni kör till lägsta kostnaden. Inte bara därför att själva utgifterna för bränsle bli åtskilligt lägre. Volvo-Hesselman kostar även mindre i underhåll. Genom den låga kompressionen är nämligen slitaget på cylindrar och lager mindre än hos andra råoljemotorer. Och Volvo-Hesselman är pålitlig och driftsäker — Ni kan lita på den i alla väder. Lättstartad även när motorn är kall.

VOLVO

Försäljare: Bilbolaget PERSSON & Co. SUNDSVALL. Tel. 1477 — 3677